

Eduskunnan hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Viite: Hallintovaliokunta 14.12.2018 klo 11:15 / HE 60/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: HE 60/2018 vp / Asiantuntijapyyntö Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta

Hallintovaliokunta on pyytänyt Vammaisfoorumi ry:ltä lausuntoa otsikkoasiassa. Vammaisfoorumi on 30 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 280 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä. Vammaisfoorumi on osallistunut valtiovarainministeriön asettaman saavutettavuusdirektiivin kansallisen toimeenpanon työryhmän työskentelyyn sekä antanut lausunnon hallituksen esityksen luonnoksesta valtiovarainministeriölle ja hallituksen esityksestä liikenne- ja viestintävaliokunnalle 3.10.2018 . Vammaisfoorumi kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta eduskunnan hallintovaliokunnalle ja toteaa valiokunnalle kunnioittavasti seuraavaa:

Yleiset kommentit lakiehdotuksesta

Vammaisfoorumi pitää esitystä hyvin valmisteltuna ja kokonaisuudessaan erittäin kannatettavana. Suomi liittyi vuonna 2016 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan sopimukseen, jonka velvoitteisiin kuuluu muun muassa saavutettavuuden edistäminen tietoverkossa. Esityksellä implementoidaan muun muassa YK:n vammaissopimuksen artikloja 5 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, 9 Esteettömyys ja saavutettavuus ja 13 Oikeussuojan saavutettavuus. Mahdollisuus toimia itsenäisesti on monelle vammaiselle ihmiselle itseisarvo ja tukee myös YK:n vammaissopimuksen artiklan 19 velvoitteita, joissa todetaan mm.:"….koko väestölle tarkoitetut yhteisön palvelut ja järjestelyt ovat vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastaavat heidän tarpeitaan." Saavutettavuutta koskevaa sääntelyä edellyttää myös yhdenvertaisuuslain syrjintäkielto tavaroiden ja palveluiden tarjonnassa.

Ehdotettu laki vaikuttaa myönteisesti kansalaisten yhdenvertaisuuteen ja edistää YK:n vammaissopimuksesta johtuvien velvoitteiden toteutumista mahdollistamalla digitaalisten palvelujen itsenäisen käytön nykyistä suuremmalle joukolle käyttäjiä. Esityksessä on kuvattu hyvin lakiehdotuksen yhteiskunnallisia vaikutuksia. Vammaisfoorumi arvioi, että lakiehdotus tuo digitaalisiin palveluihin uusia käyttäjäryhmiä kuten esimerkiksi aisti- ja fyysisesti vammaiset henkilöt, joilla on halu käyttää digitaalisia palveluita, mutta niiden huonon saavutettavuuden vuoksi he eivät voi niitä käyttää. Saavutettavat verkkosivut ovat toimivia kaikille, ja esimerkiksi ikääntyneet tai internetin käyttöä vasta opettelevat henkilöt hyötyvät saavutettavuudesta.

Ehdotettu laki velvoittaa pääosin vain julkisen hallinnon tehtäviä hoitava toimijoita. Vammaisfoorumin mielestä tavoitteena tulee kuitenkin olla, että näiltä toimijoilta

edellytettävästä saavutettavuudesta muodostuu yleisstandardi myös niiden toimijoiden verkkopalveluihin, joilta lainsäädäntö ei tällä hetkellä edellytä samaa saavutettavuutta. EU:ssa on valmisteilla esteettömyysdirektiivi, joka todennäköisesti joka tapauksessa laajentaa saavutettavuussääntelyn soveltamisalaa.

Valtaosa ehdotuksen taloudellisista vaikutuksista kohdistuu verkkosivustojen kertaluonteisiin muutostöihin ja verkkosivustojen ylläpitoon liittyviin toimintatapojen muutoksiin. Lainsäädännön myötä markkinoiden valmiudet tarjota ja toteuttaa saavutettavia sähköisiä palveluita paranevat myös muille kuin siihen velvoitetuille asiakkailleen, mikä antaa myös lain piiriin kuulumattomille toimijoille aiempaa paremmat mahdollisuudet tarjota kaikille saavutettavia digitaalisia palveluja ilman merkittäviä lisäkustannuksia sekä sisällyttää saavutettavuus osaksi palveluiden tavanmukaista elinkaaren hallintaa.

Kommentit lakiehdotuksen pykäliin ja yksityiskohtaisiin perusteluihin

1 luku Yleiset säännökset

Verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuuden vaatimuksia, valvontaa, neuvontaa ja oikeussuojaa koskevat säännökset on perusteltua sisällyttää samaan lakiin, jotta sähköisten palveluiden sääntely olisi yhdenmukaista toimialasta, palvelusta ja palveluntarjoajasta riippumatta. Vammaisfoorumi pitää direktiivin soveltamisalan ehdotettua kansallista laajennusta sähköisen tunnistamisen palveluihin sekä finanssialan ja erityisalan yritysten digitaalisiin palveluihin erittäin kannatettavana. Julkisten digitaalisten asiointipalveluiden käyttö edellyttää pääsääntöisesti tunnistuspalveluiden käyttöä, joten niiden sisällyttäminen soveltamisalaan on välttämätöntä, jotta digitaalinen palvelupolku olisi kokonaisuudessaan saavutettava.

Finanssialan ja erityisalojen julkisten yritysten digitaalisten palveluiden sisällyttäminen lain soveltamisalaan tukee yhdenvertaisuuden toteutumista. Monilla finanssialan palveluiden tarjoajilla on ennestään hyvät valmiudet saavutettavien digitaalisten palveluiden kehittämiseen ja tarjoamiseen. Digitaalisten finanssipalveluiden saavutettavuuden taso vaihtelee kuitenkin huomattavasti palveluntarjoajan mukaan, mikä vähentää tällä hetkellä saavutettavuudesta riippuvaisten käyttäjien valinnanvapautta. Finanssialan palveluiden sisällyttämistä lain soveltamisalaan on perusteltu kattavasti ehdotuksen lain 3 §:n 1 momentin 6 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Vammaisfoorumi jakaa vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan näkemyksen, jonka mukaan työpaikkojen intra- ja ekstranet-palveluiden jääminen lain soveltamisalan ulkopuolelle lukuun ottamatta hallintopalveluja voi aiheuttaa kohtuullisista mukautuksista huolimatta tosiasiallisesti syrjintää ja esteen vammaisten ihmisten työllistymiselle ja itsenäiselle työssä selviämiselle. Lisäksi ehdotetussa soveltamisalan rajoituksessa käytettävä ilmaisu "työpaikoilla käytettäviin rajalliselle henkilömäärälle tarkoitettuihin" on vaikeasti tulkittava rajallisuuden osalta. YK:n vammaisyleissopimuksen artiklan 27 (Työ ja työllistyminen) mukaan jokaisella on oikeus yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen työpaikoilla.

Vammaisfoorumin mielestä lain soveltamisalaan tulisi siirtymäajan jälkeen sisällyttää työpaikkojen kaikki intranet-palvelut sekä julkisen yleisradiotoiminnan harjoittajien digitaaliset palvelut, jolloin varmistettaisiin verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuutta koskevan sääntelyn yhdenmukaisuus. Lain soveltamisalaan tulisi lisätä myös varhaiskasvatuksen ja opetuksen yhteydessä

tuotettavat verkkosivustot ja mobiilisovellukset, joita käytetään rajatussa ryhmässä määräaikaisesti.

3 luku Digitaalisten palvelujen saavutettavuus

Selkokielisinä tarjottavat palvelut on mahdollista määrittää kattavammin ja järkevämmin. Yksi mahdollisuus on määrittää julkishallinnon kaikille kansalaisille tarjottavat tai ensisijaisesti digitaalisina tarjottavat palvelut ja niiden käytön ohjeistus toteutettaviksi selkokielisinä. Tämä hyödyttää kaikkia kansalaisia. Se ei myöskään estä muiden esitystapojen kuten erilaisten sisältöä kuvaavien kuvien, grafiikan tai video- tai ääniaineistojen (vrt. lakiesitys s. 72) käyttöä tarvittaessa.

5 luku Voimaantulo

Ehdotuksen 5. luvun siirtymäsäännöksen määräajat perustuvat implementoitavan direktiivin asettamaan minimitasoon. Mobiilisovellukset tulee saada saavutettavuusvaatimusten piiriin samanaikaisesti kuin ennen 23.9.2018 julkaistut verkkosivustot eli 23.9.2020. Muutoksella yksinkertaistettaisiin siirtymäsäännöstä ja vauhditettaisiin mobiilisovellusten saavutettavuuden kehittämistä kansallisesti. Direktiivin minimisoveltamisalaan kuuluvien palveluiden käyttö mobiililaitteilla ja myös mobiilisovelluksilla yleistynee Suomessa vähintään yhtä nopeasti kuin jäsenvaltioissa keskimäärin, mikä aikaistaa saavutettavien mobiilisovellusten tarvetta Suomessa.

Muuta

Vammaisfoorumi kiinnittää huomiota teknologisen kehityksen mukanaan tuomiin mahdollisuuksiin, esimerkkinä puheentunnistukseen perustuvan puheohjatun palveluteknologian käyttöönotto viranomaisten tai liike-elämän nettipalveluissa jne. Joitakin sovelluksia on jo, mutta laajentuminen lie edessä 2-4 vuodessa. Joillekin käyttäjäryhmille palveluiden käyttö puheen avulla on huomattava helpotus tietokoneen tai kosketusnäytön käyttöön verrattuna. Samalla on muistettava, että puhevammaisille ihmisille selkeää artikulointia edellyttävä puheohjaus voi muodostua merkittäväksi esteeksi. Teknologian kehitys tuonee uusia parannuksia, mutta on tärkeää nostaa esille näiden riskien olemassaolo. Jollei tällaisia riskejä tunnisteta, ei niihin osata riittävästi kehitystyössä varautua. Siksi ehdotamme, että tällaisen uuden teknologian mahdollisuuksien ja esteellisyyden sekä tarvittavien ratkaisujen tutkimukseen kohdennettaisiin resursseja.

Vammaisfoorumi korostaa vammaisyleissopimuksen 4. artiklan 3 kohdan velvoitetta laadittaessa ja toimeenpantaessa lainsäädäntöä ja politiikkoja, joilla yleissopimusta pannaan täytäntöön, tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset heitä edustavien järjestöjen kautta.

Vammaisfoorumi ry

Sari Laiho
puheenjohtaja

Sari Kokko
varapuheenjohtaja

Lisätietoja Iiro Nummela
Näkövammaisten liitto ry
p. 050 464 5339